

THE JACOB RADER MARCUS CENTER OF THE
AMERICAN JEWISH ARCHIVES

MS-763: Rabbi Herbert A. Friedman Collection, 1930-2004.
Series F: Life in Israel, 1956-1983.

Box	Folder
20	10

Yager, Moshe. 1973-1974.

For more information on this collection, please see the finding aid on the
American Jewish Archives website.

מס' 311 הק"מ 67/68
ס"ב

עידוד העלייה מארה"ב

הצעה לשיטה חדשה

משה יגר

לענייני הקהילה היהודית בארה"ב בשנים שלאחר מלחמת ששת הימים, היתה שקיים בארה"ב פוטנציאל לעלייה של 20—30 אלף נפש בשנה. זהו מספר נכבד שאין לבטלו. עלייה בממדים כאלה יכולה להביא תוך שנים אחדות להיווצרות עדה יהודית-אמריקנית בישראל, שתטביע חותם חיובי על אורח חיינו בתחומים רבים וחשובים. הגשמת הדבר תלויה בגורמים אחדים, ובעיקר בהבנת תכונותיה המיוחדות של הקהילה היהודית האמריקנית ותולדותיה. ציון כמה מגורמים אלה יסביר לנו מדוע לא היתה מעולם עלייה המונית מארה"ב ומדוע קשה גם לחזות עלייה כזו בעתיד הנראה לעין, אלא אם כן יחולו אצלנו שינויים בתחום קליטת העלייה:

1. עלייה ארצה לגבי יהודי מארה"ב היא צעד וולונטארי הרבה יותר מאשר עלייתו של יהודי מכל גולה אחרת. הלחץ הבלעדי כמעט על יהודי אמריקני המחליט לעלות הוא זיקתו החיובית לארץ ישראל והרגשת שייכותו ל"כלל ישראל"; ובמידה פחותה בהרבה אכזבתו מאורח החיים האמריקאי (בין אלה האחרונים רבים הם החוזרים לארה"ב בשל אכזבתם מגילויים חברתיים שליליים הקיימים לרוע המזל, גם אצלנו!). ניתוק מארה"ב הוא דבר קשה מאד ליהודי האמריקני המצוי. יהודי אמריקני עולה מרצון, ולא משום שהוא נדחף לכך על-ידי גורמים חיצוניים.

2. בקרב יהודי ארה"ב לא נעשה כמעט מעולם מאמץ ציוני רציני לחנך לעלייה ארצה. היחס לארץ ישראל התבטא בעיקרו של דבר באהדה מרחוק, בתמיכה כספית ומדינית. אפילו מנהיגים ציונים מוצהרים רבים נפגעו מן הדיבורים על

מלחמת ששת הימים עוררה התלהבות רבה בקרב חוגים רחבים ביהדות ארה"ב. הרוב המכריע מצא פורקן לרגשותיו בתרומות ובסימני הזדהות אחרים. אצל אלפים אחדים התבטאו כיסופים אלה בעלייה לישראל. מיום קום המדינה ועד מלחמת ששת הימים עלו מארה"ב כ-30,000 יהודים בסה"כ (וה-ירידה מקרב עולים אלה הגיעה לכשליש מהם); והנה לאחר המלחמה, עלו (במספרים עגולים):

4,000 = 1967
6,000 = 1968
8,000 = 1969
7,600 = 1970
8,100 = 1971
5,900 = 1972

ינואר—יוני 1973 = 2,000

לפי שעה לא ניתן לחזות אלו שינויים יחולו בממדי העלייה מארה"ב בעקבות מלחמת יום הכיפורים. סביר להניח שמספר העולים לא יפחת, אולי אף תשוב ותתחדש תנועת העלייה שבאה אחר מלחמת ששת הימים.

מובן מאליו, שלא רק הגידול הרב במספר העולים, ביחוד עד 1971, מעורר מיד את תשומת-לבנו, אלא גם הירידה במספר העולים החל מ-1972, וכן גם העובדה שכשליש מעולים אלה חזר לארה"ב. תופעות אלה צריכות להדאיגנו ולעורר את תשומת לבנו. להלן ננסה להבין את סיבות הדבר, וגם להציע פיתרון, לפחות חלקי.

הערכה זהירה ביותר של כותב שורות אלה, שלה שותפים יהודים רבים וכן ישראלים שהיו קרובים

שתכלול, בין השאר, מרכזי תרבות, בידור וספורט, בתי-כנסת, מרכז רפואי, מרכז קניות וכדו', כמקובל בשכונות שבהן גרים רוב יהודי ארה"ב כיום.

2. עם הקצאת המקום יוקם ארגון מיוחד, או חברה של יהודים אמריקניים לתכנון הפרויקט לפרטיו, ולביצועו.

3. בראש החברה צריך להעמיד מנהיג יהודי אמריקני בעל מעמד ציבורי מוכר, הן בארה"ב והן בישראל, ובעל יכולת מינהלית, שיתמסר להגשמת הרעיון. בתנאים השוררים אצלנו הכרח להעמיד בראש מפעל כזה אדם בעל תכונות שיאפשרו לו, במקרה הצורך, לפעול במישרין אצל קובעי המדיניות בממשלה ובסוכנות היהודית, להתיר סיבוכים בירוקרטיים ולהתגבר על מכשלות מינהליות שאנשי שים בדרג נמוך יותר לא יוכלו אולי לסלקן. הגשמת הפרויקט לכל שלביו צריכה להיעשות תוך יעילות מירבית ונאמנות ללוח הזמנים שייקבע לגבי המפעל כולו ולגבי כל עולה ועולה בנפרד.

4. בד בבד עם תכנון המקום על בנייניו, מוסדותיו ומקורות התעסוקה, צריך יהיה להתחיל בבניית הדירות והבתים בארץ ובחיפוש המועמדים לעלייה מארה"ב. צריך לזכור שהזמן הנמוצע המינימלי הדרוש ליהודי אמריקני להכנת עלייתו ארצה הוא כשנתיים ימים.

5. הבניה תצטרך להיעשות בסטנדרטים המקובלים בארה"ב ובגיוון המקובל שם: בתים בודדים ובתי-דירות מסוגים שונים. צפיפות הבניה צריכה להיות לפי דרישת המשתכנים, אך מוקדם מדי לפרט ענין זה. מכל מקום, התכנון ייעשה על-ידי ארכיטקטים אמריקניים. הקבלנות והפיקוח על טיב הבניה גם הם יופקדו בידי אמריקנים. למותר לומר, שאין הדבר פוסל שותפויות, באופן זה או אחר, עם עמיתים ישראליים, אדרבה! יש כאן כר נרחב לשיתוף-פעולה עם עולים וותיקים שכבר השתקעו בארץ והמכירים את התנאים, הן אצלנו והן בארה"ב.

6. הרעיון המרכזי בתוכניתנו הוא שאיתור המועמדים לעלייה ייעשה בצורה שונה ממה שמקובל כיום. המצב עכשיו הוא שיהודי הרוצה לעלות ארצה פונה למשרד "מרכז עלייה" (הסוכנות) ה"סמוך למקום מגוריו, מצהיר על כוונתו לעלות ומתחיל בתהליכי הכנתו לעלייה, קביעת מקומו באול-

עלייה (נושא זה אינו שייך לכאן, די אם נחוות דעתנו, שחולשתן של התנועות הציוניות בארה"ב גובעת במידה רבה מכך שהעלייה לא נכללה בתוכניתן הפעילה, להוציא הכרזות ואמירות, חסרות משמעות מעשית, מן השפה ולחוץ).

3. לגבי רובם המכריע של יהודי ארה"ב, עלייה ארצה כרוכה בהורדה ניכרת למדי ברמת חיהם (מה שלא היה כן לגבי בני רוב העליות האחרות). לדאבון לב יצא שמעו של הבירוקרטיה הישראלית לשימצה, הן זו הממשלתית והן זו של הסוכנות היהודית. אין כל חשיבות לכך אם שמועה זו מוצדקת או לאו. לענייננו מספיקה העובדה שוהי ההרגשה הרווחת בקרב יהודי ארה"ב, ושכדי לעודד עלייה רבת-ממדים ומוצלחת חייבים העוסקים בכך להבין את הפסיכולוגיה המיוחדת של היהודי ה"אמריקני ולעשות הרבה לתיקון שיטות הקליטה והטיפול בעולים מארה"ב. לבוא בקובלנות על ה"העולים מאמריקה, — בכך לא נועיל דבר: רק אנו נפסיד אם מספר העולים יפחת.

כדי להתגבר על מכשולים אלה, או לפחות למעט את הקשיים הכרוכים בעלייתם ארצה של יהודים מאמריקה, מוצע בזה לנסות שיטה שלפיה יטפלו יהודי ארה"ב בעצמם הן בעלייתם והן בקליטתם, בבחינת "עשה זאת בעצמך", תוך הגשת סיוע מירבי מצד רשויות הקליטה בארץ, אך בהתערבות יזומה מינימלית, וכל גורמי הקליטה יהיו מרוכזים בכתובת אחת.

התוכנית המוצעת להלן מבוססת על שיחות לאין ספור ובירורים שערך כותב שורות אלה בתקופת שהותו בארה"ב בשנים 1966—1972 עם יהודים אמריקנים מחוגים שונים. אין הכוונה כאן לאותם יהודים אמריקניים העולים ארצה ממילא ובאמצעות המסגרות הקיימות. תוכנית זו מכוונת לאותם עולים בכוח שהשיטות הקיימות מרתיעות אותם, או שקשה להם להינתק מאורח החיים היהודי-אמריקני ה"פזי שאליו התרגלו ושממנו אינם נוטים להיפרד בקלות:

1. יש להקצות מקום מתאים להקמת שכונה עירונית גדולה ליישובם של 20—50 אלף עולים. שכונה קטנה מזו לא תספיק כדי להיות גוף הנושא את עצמו מבחינת פיתוח אורח-חיים. שכונה זו תצטרך להיות יחידה יהודית-אמריקנית הומוגנית

זכויות הניתנות לכל העולים. מאלי מובן, שרצוי שעובדים אלה יהיו ברובם המכריע עולים מארה"ב, חדשים או ותיקים, שבעצמם ישתלבו בפרוייקט.

12. היו כבר כאלה שהעלו את החשש שייווצר כאן "גיטו אמריקאי". לאלה צריך לומר שזהו חשש שוא. ראשית כל, כבר היו דברים מעולם. קבוצות עולים אחדות העדיפו גם הן, מאז ומתמיד, לגור באזורים משלהם. כך נהגו גם עולי תימן, עולי גרמניה ואחרים. גם עולי ארה"ב נוטים להתרכז, ממילא, במגורים סמוכים, ואין לראות בכך פסול. להיפך, נסיונות "למזג" עולים בכוח, וכנגד נטיוֹתיהם הטבעיות, יצרו מתיחויות חברתיות קשות. סוף מיוזג הגלויות לבוא באיטיות ובדרך טבעית, תוך דור או שניים, ואין להיחפז בתחום זה. מלבד זאת, אפשר לצפות לכך שתהיה גם תנועה טבעית כלשהי של כמה מתיישבים בפרוייקט שיעדיפו לעזוב, ולמכור את בתיהם לאחרים שירצו להיכנס שמה, "אמריקנים" או אחרים. אין ספק שדור שני למתיישבים יהיו "ישראלים" לכל דבר לא פחות מבניהם של עולי גרמניה, מרוקו ועשרות הגלויות האחרות שנאספו בארץ. יחד עם זאת צריך יהיה לנהל בארץ פעולת הסברה מתאימה כדי שהציבור יבין את חיוניות הפרוייקט ותועלתו לכל וכדי ליצור סביבו אווירת אהדה והבנה.

13. כל מי שמכיר את הקהילה היהודית בארה"ב יכול לצפות בביטחון שאורחות החיים והתרבות שיתפתחו בשכונה כזו ישפיעו השפעה חיובית על הציבור בארץ וישמשו ללא ספק כמקור חיוני חיובי לנעשה אצלנו בכלל וכמה תחומים חשובים וחיוניים.

14. אזור כזה ישמש גורם נוסף לחיזוק הזיקה בין יהדות ארה"ב בכלל ומדינת ישראל, שיתבסס על רצונם של היהודים באמריקה לראות בהצלחת הפרוייקט. אין ספק שהמקום ימשוך משקיעים ובעלי־יזמה בתחומים שונים שירחיבו את פעולותיהם גם במדינה כולה. בעלי הון ורעיונות מארה"ב יימשכו ביתר קלות להשקיע באמצעות עולים מארה"ב, "המדברים בלשונם", והדומים להם במנטליות.

לסיכום, הנקודות העיקריות:

א. כוונת הצעה זו, ותנאי מרכזי להצלחתה, היא יצירת התנאים שיקלו על העולה האמריקני בתקוֹ-

פן ולעתים גם חיפוש מקום עבודה. ואילו כוונתנו היא, שהארגון שיוקם להגשמת הפרוייקט הזה יחפש בעצמו את מועמדיו בהדרגה ובהתאם לתכנון ה־מוקדם ולפי שלבי התפתחות הפרוייקט בארץ. למשל, אם מתכנני הפרוייקט יחליטו שבעוד שנתיים תימצא תעסוקה במקום ל־10 רופאים, 5 מהנדסים ו־15 עובדי ניקיון, יועבר מידע זה, במירב הפירוט והדיוק, למשרד החברה בארה"ב. הללו יפרסמו בעתונות האנגלו־יהודית את הפרטים ויזמינו את המעוניינים לבוא לראיון. המועמדים שיימצאו מת־אימים ביותר יתקבלו לפרוייקט ויחלו בהכנותיהם לעלייה. אלה שלא תובטח להם תעסוקה מראש לא יתקבלו לפרוייקט זה. כך ייעשה גם כלפי מורים וכלפי כל בעלי־מקצוע דרושים אחרים. העקרון יהיה שזכות בכורה באיוש משרה תינתן לעולה בכוח, ורק אם לא יימצא מתאים יחפשו מישוהו מתושבי הארץ האחרים.

7. המתקבלים לפרוייקט יובאו ישר למקום מגוריהם בשכונה עצמה, שם גם יתקיים האולפן שלהם. הם יהיו פטורים מחיפוש מקום עבודה ומגור־רים, שכן הללו יובטחו מראש, ערב עלייתם. אפשר להניח בודאות, שרוב העולים בכוח יבקרו בארץ לפני עלייתם ולפני שיקבלו החלטה סופית. 8. שיטה זו בחיפוש עולים תבטיח התאמה מירבית של העולים למקומותיהם החדשים ותקטין עד למינימום את סכנת הכישלון, העויבה והירידה. 9. דעתם של העולים תהיה נתונה ללימוד עב־רית ולהסתגלותם למקום מגוריהם החדש, במקום שיהיו טרודים בחיפוש מקומות עבודה ומגורים. והעקרי, תיחסך מהם הטרחה המתישה והמתסכלת של התרוצצות בין משרדים שונים בארץ, שכן כל הטיפולים בעניינים אישיים ואחרים ייעשו ב־משרד החברה שבשכונתנו עצמה.

10. מובן מאלי, שיתקבלו גם מתיישבים שמקום עבודתם לא יהיה בשכונה עצמה, אלא ברי־חוק־מקום סביר ממנה.

11. אין צורך להדגיש, שלא מדובר כאן בהקמת גוף נפרד מן הסוכנות היהודית או ממשרד הקליטה. הכוונה היא שצוות עובדי הפרוייקט, הן בארה"ב והן בארץ, יהיו במעמד של עובדי הסוכנות ומשרדי הממשלה הנוגעים בדבר ושהעולים עצמם לא ייהנו משום הקלות או תוספות מיוחדות, אלא יזכו לאותם

בביתם החדש בארץ, הטיפול בעסקים, בשירותים ובמפעלי תעשייה שיפותחו, ייעשה רק על-ידי בציגי הארגון שיוקם למטרה מיוחדת זו. זאת כדי שהעולים לא יצטרכו לחזור בעצמם על פתחי מש"דים שונים ולכתת רגליהם בריצות-שוא, בייחוד בתקופת הקליטה הראשונה והקשה. התרוצצויות אלה הן אחד מגורמי התסכול העיקריים של העור-לים החדשים. כל השירותים שהם יודקו להם יימצאו בצורה מרוכזת בשכונה המוקמת והולכת עצמה.

ד. אם יש הסכמה עקרונית לרעיון המוצע לעיל, ואם נתקבל החלטת עקרונית בדבר הגשתו, כי אז מן הראוי יהיה שמשדרי הממשלה הנוגעים בדבר והסוכנות היהודית יגשו ללא דיחוי לדון בפרטים.

איתנה אמונתנו שפרויקט כזה עשוי להצליח ולמשוך אליו רבבות עולים מארה"ב ומשקיעים. מי שמכיר את היכולת המינהלית וכישוריו המעשה ה-טמונים בקרב יהודי ארה"ב אינו יכול להטיל ספק ביכולתם להצליח בביצוע מפעל כזה, בתנאי שתי-בתן להם האפשרות לפעול לפי דרכם, בשיטותיהם ובסיוע מלא ונאמן מצדנו.

פת המשבר הקשה של מעברו מסביבתו היהודית-אמריקנית המוכרת לו לחייו החדשים בארץ. כוונתנו ליצור שיווי-משקל בין אותם היבטים של חיי הקודמים בארה"ב, הנוחים לו יותר, פרי הרגליו, ושאיף יש להם משמעות רוחנית ותרבותית שאין לזלזל בה, לבין רצונו להתמזג בתרבות ההולכת ונוצרת בישראל, ולתרום להתפתחותה (אותם יהודים אמריקנים המעוניינים להינתק מאורח-חיהם הקודם ולהפך מיד ל"ישראלים" לא יצטרפו לפרויקט המוצע על-ידינו, ויעלו ארצה בעזרת הצינו-רות הקיימים עתה). במלים אחרות, תהיה כאן תנועת עולים שיקלטו את עצמם.

ב. פרויקט כזה לא יצליח מבלי שיעמוד ברא-שו מנהיג יהודי-אמריקני בעל שיעור קומה, ה-מקובל על מנהיגותנו בארץ, וכן על ראשי הציבור היהודי בארה"ב, שסיועם הכספי והרוחני יהיו חיוניים להצלחה. מנהיג כזה יסכים לעמוד בראש הפרויקט רק אם תהיה פניה אליו בדרג ממשלתית יחד עם הבטחה לסייע לו בעבודתו.

ג. כל הטיפול בעולים בכוח, ומן הראיון בארה"ב לחיפוש מועמדים לאיוש כל המשרות שבפרויקט או בסביבה הקרובה לו, ועד השתכנס

ההחלטות הנלוות להקמתו, יבוצעו תחת הנהגתו. ההחלטות הנלוות יכלולנה: (א) מינוי מנהיג יהודי-אמריקני בעל שיעור קומה, ה-מקובל על מנהיגותנו בארץ, וכן על ראשי הציבור היהודי בארה"ב, שסיועם הכספי והרוחני יהיו חיוניים להצלחה. מנהיג כזה יסכים לעמוד בראש הפרויקט רק אם תהיה פניה אליו בדרג ממשלתית יחד עם הבטחה לסייע לו בעבודתו. (ב) כל הטיפול בעולים בכוח, ומן הראיון בארה"ב לחיפוש מועמדים לאיוש כל המשרות שבפרויקט או בסביבה הקרובה לו, ועד השתכנס

THE JEWISH AGENCY
LAND SETTLEMENT DEPT.

HEAD OFFICE
P.O.B. 92, JERUSALEM
Tel. 39261

הסוכנות היהודית
המחלקה להתישבות חקלאית

משרד ההנהלה
ת.ד. 92, ירושלים
טל. 39261

ירושלים, ב' בניסן תשל"ד
25.3.74

לכבוד

מ. הרב פרידמאן
הי"ד יאנון ית"ש
בית המדרש 3
א.נ.,

הנדון: התישבות קהילתית בשכונות עירוניות.

בדיון שנערך ב-18.3.74 אצל פרופ' ר. ויץ על התישבות קהילתית בשכונות עירוניות בהסתתפות נציגי משרדי הקליטה, האוצר, הטיכון והפנים; נציגי עיריית צפת; ונציגי חסיבת העליה ומחלקת ההתישבות של הסוכה"י - , סוכם לקיים דיון על עקרונות ההתישבות הקהילתית בשכונות עירוניות לשם גיבוש הצעה שתובא לדיון ברשות המסותפת לממשלה והסוכנות היהודית לקליטה וחברה. זאת, בהתאם להחלטה שהתקבלה ברשות.

אודה לך באם תאשר את הסתתפותך בדיון שיערך ביום 23.4.74 בסעה 9.00 בבוקר במרכז לחקר ההתישבות ברחובות.

בברכה,

העמק: פרופ' ר. ויץ

גדעון יתקון
מנהל האגף לתיכנון אזורי כולל

משה יקר
חבר ואחיה
תלמיד
יחיאל

1973 13 בדצמבר

אברהם

הרב הידיד פרידמן

העקבות היהודים המלאים
חבר המועצה 'קאק' 44
יחיאל

שאלה זה את ידי,

לני מלא שגברתי, ויש שילוח בקונסול
ישראל באוס - אנקאס, ונקונסול - בלי הפילוסופיה

בני אהרן משה אפר אהרן

לפניו בקולו הנשן
אברהם מקאליק.

בגדי נאמנה
משה יקר

4.12.73

משה יגר

הצעה לעידוד עליה מארה"ב בשושה חדשה

מלחמת ששת הימים עוררה התלהבות רבה בקרב חוגים רחבים ביהדות ארה"ב. הרוב המכריע מצא פורקן לרגשותיו בתרומות ובסיסני הזדהות אחרים. אצל אלפים אחדים התבטאו כיסופים אלה בעליה לישראל. בעוד שמיום קום המדינה ועד מלחמת ששת הימים עלו מארה"ב כ-30,000 יהודים בסה"כ (והירידה מקרב עולים אלה הגיעה לכשלים סהם), הרי שלאחר המלחמה עלו (במספרים עגולים):

1967 = 4000

1968 = 6000

1969 = 8000

1970 = 7600

1971 = 8100

1972 = 5900

יבואר-יוני 1973 = 2000

לפי שעה לא ניתן לצפות אילו שינויים בתחום העליה מארה"ב יבואו בעקבות מלחמת יום הכיפורים. סביר להניח שמספר העולים לא יפחת, אולי אף תתחדש שבית תנועת העליה שבאה אחר מלחמת ששת הימים.

טובן מאליו שלא רק הגידול הרב במספר העולים, ביחוד עד 1971 מעורר סיד את תשומת לבנו, אלא גם הירידה במספר העולים החל מ-1972, וכן גם העובדה שכשלים מעולים אלה חזר לארה"ב. תופעות אלה צריכות להדאיגנו ולעורר את תשומת לבנו. להלן ננסה להבין את סיבות הדבר, יחד עם הצעה לפתרון, לפחות חלקי.

הערכה זהירה ביותר של הח"מ, לה היו שותפים יהודים רבים וכן ישראלים אחרים, שהיו קרובים לעיני הקהילה היהודית בארה"ב בשנים שלאחר מלחמת ששת הימים, היתה שקיים בארה"ב פוטנציאל לעליה של 20-30,000 נפש בשנה. זהו מספר נכבד שאין לבטלו. עליה במימדים כאלה יכולה להביא תוך שנים אחדות להווצרות עדה יהודית-אמריקנית בישראל, שתטביע חותם חיובי על אורח חיינו, בתחומים רבים וחשובים. הגשמת הדבר תלויה בגורמים אחדים, ובעיקר בהבנת תכונותיה המיוחדות של הקהילה היהודית האמריקנית ותולדותיה. ציון ממה מגורמים אלה יסביר לנו מדוע לא היתה מעולם עליה המונית מארה"ב ומדוע קשה גם לצפות לעליה כזו בעתיד הנראה לעין, אלא אם כן יסולו שינויים אצלנו בתחום קליטת העליה:

1. עליה ארצה לגבי יהודי מארה"ב היא צעד וולונטארי, הרבה יותר מאשר עלייתו של יהודי מכל גולה אחרת. הלחץ הבלעדי כמעט על יהודי אמריקני המחלים לעלות הוא זיקתו החיובית לארץ ישראל והרגשת שייכותו ל"כלל ישראל"; ובמידה פחותה בהרבה אכזבתו מאורח החיים האמריקאי (בין אלה האחרונים רבים הם החוזרים לארה"ב בעקבות אכזבתם מגילויים חברתיים שליליים הקיימים, לרוע המזל, גם אצלנו). ניתוק מארה"ב הוא דבר קשה מאד ליהודי האמריקאי המצוי. יהודי אמריקאי עולה מרצון ולא משום שהוא נדחף לכך ע"י גורמים חיצוניים.

2. בין יהודי ארה"ב לא היה כמעט מעורב מאמץ ציוני רציני לחנך לעליה ארצה. היחס לארץ ישראל התבטא בעיקרו של דבר באהדה מרוחקת, בתמיכה כספית ומדינית. אפילו מנהיגים ציונים מוצהרים רבים נפגעו מן הדיבורים על עליה (ברשא זה אינו שייך לכאן. די אם נאמר שלעניות דעתנו מוטב היה להשתתף של התנועות הציוניות בארה"ב במידה רבה בכך שעליה לא בכללה בתכניתן הפעילה, להוציא הכרזות ואמירות, חסרות משמעות מעשית, מן השפה ולהרוץ).

3. לגבי רובם המכריע של יהודי ארה"ב, עליה ארצה כרוכה בירידה ביכרת למדי ברמת חיהם (מה שלא היה כן לגבי בני רוב העליות האחרות).

4. לדאבון לב יצא שימעה של הביורוקרטיה הישראלית לשימעה, הן זו הסמלית והן זו של הסוכנות היהודית. אין כל חשיבות לכך אם שמועה זו מוצדקת או לאו. לעינינו מספיקה העובדה שזוהי ההרגשה הרווחת בקרב יהודי ארה"ב, ושכדי לעודד עליה רבת-מימדים ומוצלחת חייבים העוסקים בכך להבין את הפסיכולוגיה המיוחדת של היהודי האמריקאי ולעשות הרבה לתיקון שיטות הקליטה והטיפול בעולים מארה"ב. לבוא בקובלנות על העולים מאמריקה, אין בכך תועלת - רק אבר בפסיד אם מספר עולים יפחת.

כדי להתגבר על עיכובים אלה, או לפחות ל"רכך" את הקשיים הכרוכים בעלייתם ארצה של יהודים מאמריקה, מוצע בזה לנסות שיטה לפיה יטפלו יהודי ארה"ב בעצמם הן בעלייתם והן בקליטתם, קבחיבת "עשה זאת בעצמך", תוך הגשת סיוע מירבי מצד גורמי הקליטה בארץ, אך בהתערבות יזומה מינימלית, וכאשר כל גורמי הקליטה מרוכזים בכחובת אחת.

התכנית המוצעת להלן מבוססת על שיחות אין ספור ובירורים שערך כותב שורות אלה בתקופת שהותו בארה"ב בשנים 1966-1972 עם יהודים אמריקאים מחוגים שונים. אין הכוונה כאן לאותם יהודים אמריקאים העולים ארצה ביכו"כ ובאמצעות המסגרות הקיימות. תכנית זו מכוונת כחוספת וכאמצעי נוסף כלפי אותם עולים בכוח שהשיטות הקיימות מרתיעות אותם, או שקשה

להם להינתק מאורח החיים היהודי-אמריקאי הטיפוסי אליו התרגלו ושמשו אינם בוטים להיפרד בקלות:

1. יש לקבוע מקום מתאים שיוקצה להקמת שכונה עירונית גדולה ליישובם של 20-50,000 עולים. שכונה קטנה מזו לא תספיק כדי להיות חי הנושא את עצמו מבחינת אורח החיים שיתפתח בו. שכונה זו תצטרך להיות יחידה יהודית-אמריקנית הומוגנית, שתכלול, בין השאר, מרכזי תרבות, בידור וספורט, בתי-כנסת, מרכז רפואי, מרכז קניות וכדו', כמקובל בשכונות בהם גרים רוב יהודי ארה"ב כיום.
2. עם הקצאת המקום יוקם ארגון מיוחד, או חברה של יהודים אמריקנים לתכנון הפרויקט לפיו, ולביצועו.
3. בראש החברה צריך להעמיד מנהיג יהודי אמריקאי בעל מעמד ציבורי מוכר, הן בארה"ב והן בישראל, ובעל יכולת מינהלית, שיתמסר להגשמת הרעיון. בתנאים השוררים אצלנו הכרחי להעמיד בראש מפעל שכזה אישיות בעלת תכונות כאלה כדי שיוכל, במקרה הצורך, לפעול במישרין אצל קובעי המדיניות בממשלה ובסוכנות היהודית, להתיר סיבוכים ביורוקרטיים ולהתגבר על מכשלות מינהליות שאנשים בדרג נמוך יותר לא יוכלו אולי לפתורם. כלל גדול הוא שהגשמת הפרויקט לכל שלביו צריכה להיעשות תוך יעילות מירבית ועמידה בלוח הזמנים שיקבע לגבי המפעל כולו ולגבי כל עולה ועולה בנפרד.
4. בד בבד עם תכנון המקום על בנייתו, מוסדותיו ומקורות התעסוקה, צריך יהיה להתחיל בבניית הדירות והבתים בארץ ובחיפוש המועמדים לעליה מארה"ב. צריך לזכור שהזמן המסופצ המינימלי הדרוש ליהודי אמריקאי להכנת עליתו ארצה הוא כשנתיים ימים.
5. הבניה תצטרך להיעשות בסטנדרטים המקובלים בארה"ב ובגיוון המקובל שבו בתים בודדים ובתי דירות מטוגנים שונים. צפיפות הבניה צריכה להיות לפי דרישת המשתכנים, אך מוקדם מדי לפרט ענין זה כבר כאן. מכל מקום, התכנון ייעשה על ידי ארכיטקטים אמריקניים. הקבלנות והפיקוח על סיד הבניה גם הם ע"י אמריקאים. למותר לומר, שאין הדבר פוסל סותפויות, באופן זה או אחר, עם עמיתים ישראלים, אדרבא! יש כאן כר ברחב לשיחוף עם עולים וותיקים שכבר השתקעו בארץ והמכירים את התנאים, הן אצלנו והן בארה"ב.
6. הרעיון המרכזי בתכניתנו הוא שאיתור המועמדים לעליה ייעשה בצורה טובה משה שמקובל כיום. המצב עכשיו הוא שיהודי הרוצה לעלות ארצה פונה למשרד "מרכז עליה" (הסוכה"י) הסמוך למקום מגוריו, מזהיר על כוונתו לעלות ומתחיל בהליך הכנתו לעליה, קביעת מקומו באולפן ולעיתים גם

חיפוש מקום עבודה. ואילו כורגתנו כאן היא שהארגון שיוקם להגשמת הפרוייקט הזה יחפש בעצמו את מועמדיו בהדרגה ובהתאם לתכנון המוקדם ולפי שלבי התפתחות הפרוייקט שלנו בארץ. למשל, אם מתכנני הפרוייקט יחליטו שבעוד שנתיים תימצא תעסוקה במקום ל-10 רופאים, 5 מהנדסים ו-15 עובדי בקיור, יועבר מידע זה, במירב הפירוט והדיוק, למשרד החברה בארה"ב. הללו יפרסמו בעתונות האנגלו-יהודית את הפרטים ויזמינו את המעוניינים לבוא לראיון. המועמדים שימצאו מתאימים ביותר יתקבלו לפרוייקט ויחלו בהכנותיהם לעליה. אלה שלא תובסח להם תעסוקה מראש לא יתקבלו לפרוייקט זה. כך ייעשה גם כלפי מורים וכלפי כל בעלי מקצוע דרושים אחרים. העקרון יהיה שזכות בכורה באיזו משרה תינתן לעולה בכח, ורק אם לא ימצא מתאים יחפשו מישהו מתושבי הארץ האחרים.

7. המתקבלים לפרוייקט יובאו ישר למקום מגוריהם בשכונה שלנו עצמה, שם גם יתקיים האולפן שלהם. הם יהיו פטורים מחיפוש מקום עבודה ומגורים, שכן הללו יובסחו מראש, ערב עלייתם. אפשר להניח בוודאות שרוב העולים בכח יבקרו בארץ מרם עלייתם ולפני שיקבלו החלטה סופית.

8. שיטה זו בחיפוש עולים תבטיח התאמה מירבית של העולים למקומותיהם החדשים ותקטין עד למינימום את סכנת הכשלון, העזיבה והירידה.

9. דעתם של העולים תהיה מוצגת ללימוד עברית ולהסתגלותם למקום מגוריהם החדש, במקום שיהיו מרוצים בחיפוש מקומות עבודה ומגורים. והעיקר, תיחסך מהם הטרחה המתישה והמתסכלת של התרוצצות בין משרדים שונים בארץ, שכן כל הטיפולים בעניינים אישיים ואחרים ייעשו במשרד החברה שבשכונתנו עצמה.

10. מובן מאליו, שיתקבלו גם מתושבים שמקום עבודתם לא יהיה בשכונה עצמה, אלא בריחוק מקום סביר ממנה.

11. אין צורך להדגיש שלא מדובר כאן בהקמת גוף נפרד מן הסוכנות היהודית או ממשרד הקליטה. הכוונה היא שצוות עובדי הפרוייקט, הן בארה"ב והן בארץ, יהיו במעמד של עובדי הסוכה"י ומשרדי הממשלה הנוגעים בדבר ושהעולים עצמם לא ייהנו משום הקלות או תוספות מיוחדות, אלא יזכו לאותם הסדרים החלים על כל עולה ועולה. מאליו מובן שרצוי שיעובדים אלה יהיו ברובם המכריע עולים מארה"ב, חדשים או וותיקים, שבעצמם ישתקעו בפרוייקט.

12. היו כבר כאלה שהעלו את החשש שייוצר כאן "גטו אמריקאי". לאלה צריך לומר שזה חשש שוא. ראשית כל, כבר היו דברים מפולס. קבוצות עולים אחדות העדיפו גם הן, מאז ומתמיד, לגור באיזורים משלהם. כך נהגו גם עולי

V ?

הימן, עולי גרמניה ואחרים. גם עולי ארה"ב נוטים להתרכז, בין כה וכה, במגורים סמוכים, ואין לראות בכך מסול. להיפך, בסיובות "למזג" עולים בכח, וכנגד נטיותיהם הטבעיות יצרו מתיחויות חברתיות קשות. סוף מיזוג הגלויות לבוא באיטיות ובדרך טבעית, תוך דור או שניים, ואין להיחפז בשנים אלה. מלבד זאת, אפשר לצפות לכך שתהיה גם תנועה טבעית מסוימת של כמה מתישבים בפרוייקט שיעדיפו לעזבו, ולמכור בתיהם לאחרים שירצו להיכנס שמה, "אמריקאים" או אחרים. אין ספק שדור שני למתישבים יהיו "ישראלים" לכל דבר לא פחות מבניהם של עולי גרמניה, סרוקו ועשרות הגלויות האחרות שנאספו בארץ. יחד עם זאת צריך יהיה לנהל בארץ פעולת הסברה מתאימה כדי שהציבור יבין את חיוניות הפרוייקט ותועלתו לכל וכדי ליצור סביבה אורית אהדה והבנה.

13. כל מי שמכיר את הקהילה היהודית בארה"ב יכול לצפות בבסחון לכך שאורחות החיים ותרבותם שיתפתחו בשכונה כזו יקרינו באורח חיובי על הציבור בארץ וישמשו ללא ספק כמקור חיקוי חיובי לבעשה אצלנו בכלל בכמה וכמה תחומים חשובים וחיוניים.

14. איזור כזה ישמש גורם בוסף לחיזוק הזיקה בין יהדות ארה"ב בכלל ומדינת ישראל, שיתבסס על רצונם של היהודים באמריקה לראות בהצלחת הפרוייקט. אין ספק שהמקום ימשוך משקיעים ובעלי יזמה בתחומים שונים שירחיבו פעולותיהם גם על פני המדינה כולה. בעלי הון ורעיונות מארה"ב ימשכו ביתר קלות להשקיע באמצעות עולים מארה"ב, "המוברים בלשונם", ובעלי אותה מבטליות.

לסיכום - הבקורות העיקריות-

א. כוונת הצעה זו, ותנאי מרכזי להצלחתה, היא יצירת התנאים שיקלו על הפעולה האמריקאית בתקופת המשבר הקשה של מעברו מסביבתו היהודית-אמריקאית המוכרת לו לחייו החדשים בארץ. כוונתנו ליצור שיווי משקל בין אותם היבטים של חייו הקודמים בארה"ב, הנוחים לו יותר, פרי הרגליו, ושאיף יש להם משמעות רוחנית ותרבותית שאין לדלזל בהם, לבין רצונו להתמזג בתרבות ההולכת ונוצרת בישראל, ולתרום להתפתחותה (אותם יהודים אמריקאים המעוניינים להינתק מאורח חייהם הקודם וליהפך מיד ל"ישראלים" לא יצטרפו לפרוייקט המוצע על-ידינו, ויעלו ארצה בצינורות הקיימים עתה). בסילים אחרות, תהיה כאן תנועת עולים ק הקולטים את עצמם.

- ב. פרוייקט שכזה לא יצליח מבלי שיעמוד בראשו מנהיג יהודי- אמריקאי בעל שיעור קומה, המקובל על מנהיגותנו בארץ, כמו גם על ראשי הצבור היהודי בארה"ב, שסיועם הכספי והרוחני יהיו חיוניים להצלחה. מנהיג כזה יסכים לעמוד בראש הפרוייקט רק אם תהיה אליו פניה בדרג ממסלתי יחד עם הבטחה לסייע לו בעבודתו.
- ג. כל הטיפול בעולים בכח, מרגע הראיון בארה"ב לחיפוש מועמדים לאיום כל המשרות שבפרוייקט או בסביבה הקרובה לו, ועד השתכנם בביתם החדש בארץ, הטיפול בעסקים, בשירותים ובמפעלי תעשייה שיפותחו, ייעשה רק על ידי בציגי הארגון שיוקם למטרה מיוחדת זו. זאת כדי שהעולים לא יצטרכו לחזור בעצמם על פתחי משרדים שונים ולכתת רגליהם בריצות שוא, ביחוד בתקופת הקליטה הראשונה והקשה. התרוצצויות אלה הן אחד מגורמי התסכול העיקריים של העולים החדשים. כל השירותים שהם יזדקקו להם ימצאו בצורה מרוכזת בשכונה המוקמת והולכת עצמה.
- ד. אם ישנה הסכמה עקרונית לרעיון המוצע לעיל, ואם תתקבל החלטה עקרונית להגשמתו, אז מן הראוי יהיה שמשרדי הממשלה הנוגעים בדבר והסוכנות היהודית יגשו ללא דיחוי לדון בפרטים.
- איתנה אמנותנו שפרוייקט כזה עשוי להצליח ולמשוך אליו רבבות עולים מארה"ב ומשקיעים. מי שמכיר את היכולת המנהלית וכשרון המעשה הסמונים בקרב יהודי ארה"ב אינו יכול להטיל ספק ביכולתם להצליח בביצוע מפעל כזה, בתנאי שתינתן להם האפשרות לפעול לפי דרכם, בשיטותיהם ובסיוע מלא ובאמן מצידנו.